

СУТНІСНІ ОЗНАКИ ТА ВИДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті зроблено огляд підходів до трактування поняття «соціально-економічний розвиток» регіону за різними авторами. Дане поняття найчастіше використовують для характеристики розвитку країни, регіону чи певної адміністративно-територіальної одиниці на макро- і мезорівнях. Саме ідентифікація різноманітності підходів до трактування, із врахуванням спільних та відмінних рис, спричинила необхідність виділення сутнісних ознак та видів соціально-економічного розвитку. Так, згідно зі структурним підходом було встановлено такі ознаки, як: зміни, зокрема економічного становища і соціальної інфраструктури; сукупність ресурсів; сукупність соціальних і економічних інститутів і відносин. Кількісний підхід дав змогу виділити ознаки: зростання, зокрема зростання ефективності; зміни соціальних і економічних показників сукупності ресурсів. Динамічний підхід дав змогу виділити принципово нові позитивні зрушення; характеристики динамічного стану і феномену життя суспільства; здатність підтримувати певні темпи руху; здатність забезпечувати довгострокове функціонування та досягнення цілей; процес. Системний – зміцнення соціально-політичної стабільності; пізнавати і створювати можливості; здатність утримувати рівновагу.

З метою проведення в майбутньому аналітичних досліджень, у статті було встановлено види соціально-економічного розвитку за ознаками: за об'єктом; масштабом поширення; складністю будови; якістю; шляхом перебігу; характером впливу; траєкторією; циклічністю; динамікою; типом та рівнем невизначеності. Така ідентифікація дає змогу всебічно висвітлити соціально-економічний розвиток з точки зору об'єкта розвитку і встановлення причинно-наслідкових зв'язків між факторами, які спричинили певний рівень розвитку об'єкта.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, ознаки, види, підходи до трактування.

TEREBUKH A., KOSHOVA B.
Lviv Polytechnic National University

COURSE CHARACTERISTICS AND VARIETIES OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

The article reviews approaches to the interpretation of concept "social and economic development" of region by different authors. This concept is most often used to characterize development of country, region or certain administrative-territorial unit on the macro-and mezo-level. Exactly the identification of approaches diversity to interpretation, taking into account the common and distinctive features, caused to the need of identifying essential features and types of social and economic development. So according to the structural approach, following features were identified: changes, including the economic situation and social infrastructure; totality of resources; totality of social and economic institutions and relations. Quantitative approach allowed to identify features: growth, in particular, increasing of efficiency; changes in social and economic indicators of totality of resources. Dynamic approach allowed to identify fundamentally new positive changes; characteristics of dynamic state and phenomenon of society life; ability to maintain certain pace of movement; ability to ensure long-term functioning and achievement of goals; process. Systemic – strengthening of social and political stability; learn and create opportunities; ability to maintain balance. For purpose of conducting future analytical studies, the article identified types of social and economic development based on the following features: object; scale of spreading; complexity of structure; quality; way of flowing; character of influence; trajectory; cyclicity; dynamics; type and level of uncertainty. Such identification makes it possible comprehensively describe social and economic development from the point of view of the object of development and establish cause and effect relations between factors that caused to certain level of development of the object.

Key words: social and economic development, features, types, approaches to interpretation

Постановка проблеми. Поняття «соціально-економічний розвиток» в економічній науці є досить поширеним на макро - і мезорівнях та використовується з метою характеристики рівня розвитку країни, регіону або конкретної територіально-адміністративної одиниці (області, міста тощо). Відповідно до кожного об'єкту застосування даного поняття має спільні та відмінні риси.

Спільними характеристиками виступають можливості його застосування для об'єктів розвитку завдяки структурному, кількісному, динамічному та інтегрованому підходам. Відмінності зумовлюються територіальним масштабом досліджуваних об'єктів та базою порівняння динаміки розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування методологічних підходів до системного моделювання, прогнозування та діагностики соціально-економічного розвитку регіону висвітлено у працях А. І. Сухорукова, Ю. М. Харазішвілі [1]. Сутність даного означення розкрито у наукових дослідженнях В. Ігнатова, В. Бутова, Л. Федулової, Л. Запасної, В. Залуцького, Л. Антошкіна, А. Воронкова та І. Богатирьова ба багатьох інших.

Актуальність дослідження. **Різноманітність підходів до трактування поняття «соціально-економічний розвиток» регіону з врахуванням відмінних та спільних рис породжує наукову дискусію щодо правильності такого визначення.** Адже, застосування будь-якого з підходів, не враховує його масштаб, базу для порівняння та динаміку розвитку. Необхідність здійснення ідентифікації видів відносно об'єкту дослідження, складності будови, якості, керованості, траєкторії перебігу чи циклічності, зумовлює необхідність виявлення сутнісних ознак відповідно до характеристик об'єктів розвитку.

Метою дослідження. **Враховуючи спільні та відмінні ознаки трактування поняття «соціально-економічний розвиток» за різними авторами потрібно уточнити формулювання, ідентифікувати сутнісні ознаки і види економічно-соціального розвитку регіону.**

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток включає «...зростання виробництва і доходів; зміни в інституційній, соціальній і адміністративній структурах суспільства; зміни в суспільній свідомості та зміни в традиціях і звичках...» [2, с. 8]. Вчені Л. Федулова і Л. Запасна стверджують, що він є незворотною, спрямованою та закономірною зміною системи на підставі реалізації властивих механізмів самоорганізації [3, с. 208; 4, с. 33–37]. За наведеними означеннями, сутнісними ознаками поняття «соціально-економічний розвиток» передбачає зростання і зміни, зокрема виробництва, доходів або економічного становища і соціальної інфраструктури.

Відмінну позицію від вищенаведених авторів має В. Залуцький, який під соціально-економічним розвитком розуміє «...зміни соціальних та економічних показників під впливом реалізації рішень щодо використання соціально-економічного потенціалу...» [5, с.165]. Варто зазначити, що даний вчений пов'язує соціально-економічні зміни з наявністю і мірою використання соціально-економічного потенціалу. На основі наведеного означення слід відмітити, що сутнісною ознакою є зміни значень соціальних і економічних показників, які відображають потенціал об'єкта розвитку і міру його використання.

Відмінну позицію у поглядах відносно вищезгаданих авторів мають Л. Антошкіна, А. Воронкова та І. Богатирьов, які трактують соціально-економічний розвиток так: «... характеристику динамічного стану, ... зумовлену цілями ... функціонуванням та розвитком», а також як феномен життя суспільства, який визначає «систему координат», в якій воно здійснює свою життєдіяльність [6, с. 167–168; 7; 8, с. 6–7]. За наведеними означеннями, сутнісними ознаками соціально-економічного розвитку, є характеристика динамічного стану об'єкта розвитку, а також феномен життя суспільства.

Оригінальним є визначення поняття І. Ворожейкіна, який трактує «соціально – економічний розвиток» як сукупність усіх наявних ресурсів – матеріальних і духовних, природних і трудових, тих, що вже залучені в процеси суспільного виробництва і соціального розвитку та тих ресурсів, які можуть бути реалізовані і використані для зміцнення соціально-політичної стабільності, які сприятимуть підвищенню рівня якості життя населення, зростанню ефективності галузей народного господарства [9, с. 45].

Зважаючи на вище вказані визначення можна стверджувати, що сутнісними ознаками даного поняття є сукупність ресурсів, зміцнення соціально-політичної стабільності, а також зростання ефективності.

Дане поняття з позиції відтворення трудових ресурсів у процесі суспільного виробництва розглядають відомі вітчизняні вчені: Долішній М., Злупко С. [10, с. 25], Череп А., Лепьохін О. та Лепьохіна І. [11]. Вони стверджують, що дане поняття слід розглядати з точки зору здатності пізнавати й створювати можливості, інтегруючи в просторі та часі процеси трансформації всіх видів ресурсів для виробництва матеріальних благ та послуг, а також єдності можливостей та процесів їх реалізації. Отже, сутнісними ознаками даного поняття є здатність пізнавати й створювати можливості, а також утримувати рівновагу.

Схожу думку висловлюють Г. Макмілан [12] та О. Бичков [13, с. 75] стверджуючи, що соціально-економічний розвиток є здатністю системи підтримувати певні темпи руху та утримувати рівновагу під час зовнішніх збурень. Згідно з думками Г. Макмілана та О. Бичкова, сутнісною ознакою соціально-економічного розвитку є здатність підтримувати певні темпи руху.

Акцентуючи увагу на терміні «здатність» як ключовому елементі сутності даного поняття Л. Барабанник та О. Вознюк [14], М. Тимошук та Р. Фещур [15] дотримуються думки, що соціально-економічний розвиток – це ні що інше, як здатність забезпечувати довгострокове функціонування та досягнення стратегічних і тактичних цілей на основі використання системи наявних ресурсів [14, с. 6; 15]. На основі цієї думки можна стверджувати, що сутнісною ознакою соціально-економічного розвитку є здатність забезпечувати довгострокове функціонування та досягнення цілей.

Доволі поширеною є думка науковців про те, що соціально-економічний розвиток характеризується такими сутнісними ознаками, як якісні зміни і наявність принципово нових позитивних зрушень. Так вважають І. Тюха [16], Т. Надтонка та О. Амельницька [17], О. Чупир, Р. [18], Р. Біловол та В. Хомович [19]. Вчені І. Тюха, Р. Біловол та В. Хомович які стверджують, що соціально-економічний розвиток є необоротною, спрямованою, закономірною зміною економічного становища та соціальної інфраструктури, в результаті якої об'єкт розвитку набуває принципово нового якісного стану. В свою чергу, Т. Надтонка, О. Амельницька та О. Чупир вказують, що це якісні зміни в господарській діяльності підприємства, що призводять до появи принципово нових зрушень у його соціально-економічному стані.

З погляду інституціоналізму соціально-економічний розвиток розглядають дослідники Я. Качмарик, Р. Хуткий та Ю. Погорелов. Вони трактують його як цілісну сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих соціальних та економічних інститутів, відносин з приводу розподілу та споживання матеріальних і нематеріальних ресурсів, виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг [20, 21]. Тобто сутнісними ознаками поняття «соціально-економічний розвиток» є сукупність інститутів і відносин.

З точки зору процесного підходу зміст поняття «соціально-економічний розвиток» розглядає О. Кібік. Він стверджує, що це «складний суперечливий процес, особливості якого визначають сприятливі та

несприятливі фактори. Відповідно його результати можуть бути позитивними або негативними...» [22, с. 299].

Підсумовуючи вище наведені підходи до трактування досліджуваного поняття низкою авторів, сутнісними ознаками поняття «соціально-економічний розвиток», за допомогою методу контент-аналізу, можна виділити такі:

- зростання, зокрема зростання ефективності;
- зміни, зокрема економічного становища і соціальної інфраструктури;
- зміни соціальних і економічних показників;
- якісні зміни;
- принципово нові позитивні зрушення;
- характеристика динамічного стану і феномен життя суспільства;
- сукупність ресурсів;
- зміцнення соціально-політичної стабільності;
- здатність пізнавати і створювати можливості;
- здатність утримувати рівновагу;
- здатність підтримувати певні темпи руху;
- здатність забезпечувати довгострокове функціонування та досягнення цілей;
- процес;
- сукупність соціальних і економічних інститутів і відносин.

Систематизуємо ідентифіковані ознаки в таблиці 1 з метою коректного формулювання на їхній основі уточненого означення поняття «соціально-економічний розвиток» враховуючи підходи до характеристики об'єктів розвитку. Прийmemo, що порядкові номери ознак такі самі, як у тексті.

Таблиця 1

Відповідність сутнісних ознак поняття «соціально-економічний розвиток» підходам до характеристики об'єктів розвитку

Підходи	Ознаки	Означення поняття «соціально-економічний розвиток»
Структурний	2; 7; 14	Сукупність змін, що характеризують стан економіки і соціальної сфери в розрізі видів економічної діяльності та соціальної інфраструктури із урахуванням структури, обсягу та ефективності використовуваних ними ресурсів.
Кількісний	1; 2; 3; 7	Зміни значень показників, які характеризують якісно ефективне використання ресурсів у соціальній та економічній сферах та відображають зростання економіки і соціального захисту населення.
Динамічний	1; 3; 5; 6; 11; 12; 13	Суспільний феномен, який проявляється у принципово нових позитивних зрушеннях в економічній та соціальній сферах, що забезпечують довгострокове функціонування та досягнення соціально-економічних цілей, уможливають підтримання певних темпів зростання і позитивну динаміку зміни значень показників соціально-економічного розвитку
Системний	4; 5; 8; 9; 10; 11; 13	Суспільний феномен, який проявляється у системних змінах, що забезпечують зростання рівня економічної ефективності функціонування соціальних та економічних інститутів, уможливають їх довгострокове функціонування в умовах досягнення соціально-економічних цілей і стійку динаміку зростання значень показників соціально-економічного розвитку.

Формулювати означення поняття «соціально-економічний розвиток» з позиції інтегрованого підходу немає сенсу. Адже, застосування цього підходу має виключно аналітичне призначення з метою узагальнення всебічного висвітлення об'єкта розвитку і встановлення причинно-наслідкових зв'язків між факторами, які спричинили певний рівень розвитку об'єкта.

Для аналітичних цілей важливим є ідентифікування видів соціально-економічного розвитку. Узагальненням огляду літературних джерел [21–24] було ідентифіковано наступні ознаки:

- за об'єктом: розвиток країни (зміни, які впливають на динаміку агрегатних показників економіки і соціальну захищеність населення країни); розвиток регіону (зміни, які впливають на динаміку значень показників, що характеризують ефективність господарської діяльності конкретного регіону і соціальну захищеність населення цього регіону); розвиток конкретних адміністративно-територіальних одиниць (зміни, які впливають на динаміку значень показників, що характеризують ефективність господарської діяльності конкретної адміністративно-господарської одиниці і соціальну захищеність населення у цій адміністративно-господарській одиниці);

- за масштабом поширення: загальний (зміни, спричинені загальносистемними процесами), локальний (зміни на рівні окремих структурних одиниць об'єкта розвитку);

- за складністю будови: елементний (зміни в межах однієї структурної одиниці, які не чинять істотного впливу на інші структурні елементи), інтегральний (зміни, що впливають на декілька структурних елементів об'єкта розвитку), системний (зміни, що впливають на декілька структурних елементів і загалом суттєво впливають на об'єкт розвитку);

- за якістю: прогресивний (якісні зміни, внаслідок яких зростає ефективність функціонування об'єкта розвитку), регресивний (зміни, які виявляються у погіршенні показників ефективності функціонування об'єкта розвитку);

- за перебігом: еволюційний (зміни, які є перманентними і очікуваними), революційний (стрибокподібні, непередбачувані зміни);

- за характером: управлінський (зміни, що впливають на систему управління об'єктом розвитку), техніко-технологічний (техніко-технологічні зміни), економічний (зміни, які відбиваються на показниках економічної ефективності функціонування об'єкта розвитку), соціальний (зміни, які впливають на соціально-психологічний клімат у середовищі об'єкта розвитку);

- за кількісно-якісною основою: екстенсивний (кількісні зміни, внаслідок яких зростають значення окремих показників економічної ефективності функціонування об'єкта розвитку), інтенсивний (якісні зміни, внаслідок яких зростають значення більшості показників економічної ефективності функціонування об'єкта розвитку);

- за керованістю: керований (зміни, що є наслідком прийнятих і реалізованих управлінських рішень керівників об'єкта розвитку), спонтанний (випадкові зміни, які не є результатом осмислених дій керівників об'єкта розвитку);

- за траєкторією: лінійний (зміни, вектор яких може бути апроксимований у лінійну функцію), нелінійний (зміни, вектор яких не може бути апроксимований у лінійну функцію);

- за спрямованістю: спрямований або монофуркаційний (зміни, що виникають та впливають на об'єкт розвитку в одному напрямку); біфуркаційний (зміни у якихось двох видах економічної діяльності, які не супроводжуються змінами в інших видах діяльності та не спричиняють їх; ці зміни можуть протидіяти ентропії внутрішнього та зовнішнього середовищ об'єкта розвитку або бути спричиненими нею; синонімом поняття «біфуркація» є термін «роздвоєння», тому біфуркаційний розвиток може періодично виникати у формі непередбачуваних флуктуацій від активізування одного виду діяльності до активізування іншого, залежно від переліку і характеру факторів, які діють на конкретний момент часу); поліфуркаційний або мультилатеральний (зміни у кількох видах діяльності, наприклад, туристичній, інноваційній та маркетинговій, які протидіють ентропії внутрішнього та зовнішнього середовищ об'єкта розвитку [25]);

- за циклічністю: циклічний (зміни, що мають тенденцію безперервно повторюватися та характеризуються коливанням ефективності функціонування об'єкта розвитку), спіральний (зміни, що мають тенденцію перманентно повторюватися та характеризується циклічними коливаннями показників ефективності об'єкта розвитку, а також їх переходом на якісно новий рівень);

- за динамікою: рівномірний (зміни, що відбуваються з однаковою швидкістю або з однаковим прискоренням), нерівномірний (зміни, що відбуваються зі змінною швидкістю або зі змінним прискоренням);

- за рівнем невизначеності: прогнозований (зміни, які можна передбачити з достатньою ймовірністю), випадковий (зміни, які не можна передбачити з достатньою ймовірністю); за типом: мутуалістичний (зміни кількісного та якісного характеру, яких досягають завдяки застосуванню суб'єктами розвитку узгоджених, взаємовигідних організаційних змін); антагоністичний (зміни кількісного та якісного характеру, яких досягають завдяки реалізації суб'єктами розвитку організаційних змін, що породжують конфліктні ситуації і супроводжуються певними ознаками ентропії).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Соціально-економічний розвиток регіону можна розглядати крізь призму усіх без винятку класифікаційних ознак і видів.

Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України основну увагу сьогодні слід зосередити на усуненні диспропорції між економічною потужністю регіону та показниками його соціального розвитку. Так, у Західних областях України добре розвинуте підприємництво із високими показниками розвитку людського та соціального капіталу. Вони формують критичну масу малого і середнього підприємництва, котра необхідна для збереження динамічного економічного зростання. Це підтверджує необхідність розвитку умов для соціально-економічного розвитку регіону, що дасть змогу за рахунок посилення підприємницьких ініціатив розширити та підвищити якість ринкової інфраструктури, в тому числі виробничої, соціальної чи туристичної.

Вагомим чинником соціально-економічного розвитку регіону є вплив інфраструктури, яка слугує передумовою активізації господарської діяльності. Дослідження їх взаємодії та взаємного впливу може становити науковий інтерес.

Література

1. Сухоруков А. І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : монографія / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.

2. Игнатов В.Г. Регионоведение и управление / В. Игнатов, В. Бутов. – М. : Тесса, 2000. – 416 с.
3. Федулова Л.І. Технологічний розвиток економіки України / Л.І. Федулова. – К., 2006. – 628 с.
4. Запасна Л.С. Економічна сутність розвитку підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp96/knp96_33-37.pdf. с. 33-37;
5. Залуцький В.П. Сутність соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств: методи та принципи їх забезпечення / В.П. Залуцький // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 163–169.
6. Антошкіна Л.І. Державотворчі процеси і соціально-економічні моделі розвитку України на сучасному етапі : зб. наук. ст. : в 2 т. Т. 1, ч. 2 / ред. : Л. І. Антошкіна / Бердян. ун-т менедж. і бізнесу. – Донецьк : Юго-Восток, 2007. – 346 с.
7. Воронкова В.Г. Соціально-економічне прогнозування : навч. посіб. / В.Г. Воронкова. – К. : Професіонал, 2004. – 288 с.
8. Богатирьов І.О. Управління розвитком підприємства (за матеріалами малих підприємств меблевої промисловості України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01 / Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 22 с.
9. Ворожейкин И.Е. Управление социальным развитием организации : учебник / Ворожейкин И.Е. – М. : ИНФРА – М., 2001. – 176 с. – Серия: Высшее образование.
10. Соціально-трудовий потенціал: теорія і практика : в 2 т. Т. 1. / НАН України. Ін-т економіки. Львів / відп. ред. М. І. Долішній, С. М. Злупко. – К. : Наукова думка, 1994. – 264 с.
11. Череп А.В. Економічний механізм регулювання розвитку промислового виробництва : монографія / А.В. Череп, О.В. Лепьохін, І.О. Лепьохіна, Л.Г. Олейнікова. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 352 с.
12. Lawrence G. McMillan. McMillan on Options // John Wiley & Sons, 2011. – 672 p.
13. Бичков О.О. Соціально-економічні регулятори розвитку підприємства / О.О. Бичков // Економіка та держава. – 2011. – № 9. – С. 73–77.
14. Барабанник Л.Б. Концепція корпоративної соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні / Л.Б. Барабанник, О.В. Вознюк // Вісник Дніпропетровської державної академії. Серія «Економічні науки». – 2010. – № 1. – С. 5–11.
15. Фещур Р.В. Управління соціально-економічним розвитком машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / Р.В. Фещур, М.Р. Тимошук / Нац. Ун-т "Львівська політехніка", Ун-т банківської справи НБУ. – № 657 (2010). – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/687/1/20.pdf>;
16. Тюха І.В. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви [Електронний ресурс] / І.В. Тюха // Ефективна економіка. – 2012. – № 6. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1195>;
17. Надтонка Т.Б. Соціально-економічний розвиток підприємства: актуальність і проблеми дослідження [Електронний ресурс] / Надтонка Т.Б., Амельницька О.В. – Режим доступу : <http://www.donntu.edu.ua/>
18. Чупир О.М. Економічні аспекти управління соціальним розвитком колективу підприємства : [монографія] / О.М. Чупир. – Х. : Тимченко А.М., 2010. – 201 с.
19. Управління соціально-економічним розвитком підприємства в ринкових умовах господарювання [Електронний ресурс] / Р. І. Біловол, В. М. Хомович // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 13. – С. 88–92. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_21;
20. Качмарик Я.Д. Ефективність формування фінансових ресурсів підприємства / Я.Д. Качмарик, Р.І. Хуткий // Фінанси України. – К. : Фінанси, 1999. – № 10. – С. 139–144.
21. Погорелов Ю. С. Шляхи розвитку соціально-економічного потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Ю. С. Погорелов, К. А. Лейко // Економіка і регіон. – 2015. – № 6. – С. 64–71. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_6_13;
22. Кібік О. М. Проблеми соціально-економічного розвитку транспортних підприємств України [Електронний ресурс] / О.М. Кібік, Ю.В. Наконечний // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 67. – С. 295–300. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_67_45;
23. Мала Н. Т. Економічний розвиток підприємства: планування та моделювання / Н. Т. Мала, О. В. Грабельська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2012. – № 739 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 22–28.
24. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 3 / редкол. : С.В. Мочерний (від. ред.) та ін. – К. : Вид. центр «Академія», 2002. – 952 с.
25. Воронкова В.Г. Управління людськими ресурсами: філософські засади : навч. посібник для ВНЗ / В.Г. Воронкова, А.Г. Беліченко, О.М. Попова та ін. ; ред. В.Г. Воронкова ; ЗДІА. – К. : Професіонал, 2006. – 567 с.

References

1. Sukhorukov A. I. Modeliuvannia ta prohnzovannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy : monohrafiia / A. I. Sukhorukov, Yu. M. Kharazishvili. – К. : NISD, 2012. – 368 s.

2. Yhnatov V.H. Rehyonovedenye y upravlenye / V. Yhnatov, V. Butov. – M. : Tessa, 2000. – 416 s.
3. Fedulova L.I. Tekhnolohichniy rozvytok ekonomiky Ukrainy / L.I. Fedulova. – K., 2006. – 628 s.
4. Zapasna J.I.S. Ekonomichna sutnist rozvytku pidpriemstva. URL: http://www.nbu.gov.ua/Articles/Kultnar/knp96/knp96_33-37.pdf. s. 33-37;
5. Zalutskiy V.P. Sutnist sotsialno-ekonomichnoho rozvytku mashynobudivnykh pidpriemstv: metody ta pryntsyipy yikh zabezpechennia / V.P. Zalutskiy // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2009. – Vyp. 19.11. – S. 163–169.
6. Antoshkina L.I. Derzhavotvorchi protsesy i sotsialno-ekonomichni modeli rozvytku Ukrainy na suchasnomu etapi : zb. nauk. st. : v 2 t. T. 1, ch. 2 / red. : L. I. Antoshkina / Berdian. un-t menedzh. i biznesu. – Donetsk : Yuho-Vostok, 2007. – 346 c.
7. Voronkova V.H. Sotsialno-ekonomichne prohnozuvannia : navch. posib. / V.H. Voronkova. – K. : Profesional, 2004. – 288 s.
8. Bohatyrov I.O. Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva (za materialamy malych pidpriemstv meblevoi promyslovosti Ukrainy) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk : 08.06.01 / Yevropeiskiy un-t finansiv, informatsiinykh system, menedzhmentu i biznesu. – K., 2004. – 22 s.
9. Vorozheikyn Y.E. Upravlenye sotsyalnym razvytyem orhanyzatsyy : uchebnyk / Vorozheikyn Y.E. – M. : YNFRA – M., 2001. – 176 s. – Seryia: Vysshee obrazovanye.
10. Sotsialno-trudovyi potentsial: teoriia i praktyka : v 2 t. T. 1. / NAN Ukrainy. In-t ekonomiky. Lviv / vidp. red. M. I. Dolishnii, S. M. Zlupko. – K. : Naukova dumka, 1994. – 264 s.
11. Cherep A.V. Ekonomichniy mekhanizm rehuliuвання rozvytku promysloвого vyrobnytstva : monohrafiia / A.V. Cherep, O.V. Lepokhin, I.O. Lepokhina, L.H. Oleinikova. – Zaporizhzhia : KPU, 2011. – 352 s.
12. Lawrence G. McMillan. McMillan on Options // John Wiley & Sons, 2011. – 672 p.
13. Bychkov O.O. Sotsialno-ekonomichni rehuliatory rozvytku pidpriemstva / O.O. Bychkov // Ekonomika ta derzhava. – 2011. – # 9. – S. 73–77.
14. Barabannyk L.B. Kontsepsiia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu ta yii stanovlennia v Ukraini / L.B. Barabannyk, O.V. Vozniuk // Visnyk Dnipropetrovskoi derzhavnoi akademii. Seriia «Ekonomichni nauky». – 2010. – # 1. – S. 5–11.
15. Feshchur R.V. Upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom mashynobudivnykh pidpriemstv / R.V. Feshchur, M.R. Tymoshchuk / Nats. Un-t "Lvivska politekhnika", Un-t bankivskoi spravy NBU. – 657 (2010). URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/687/1/20.pdf>;
16. Tiukha I.V. Sotsialno-ekonomichniy rozvytok pidpriemstva: sutnist ta vydovi proiavy / I.V. Tiukha // Efektyvna ekonomika. – 2012. – 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1195>;
17. Nadtonka T.B. Sotsialno-ekonomichniy rozvytok pidpriemstva: aktualnist i problemy doslidzhennia / Nadtonka T.B., Amelnytska O.V. URL: <http://www.donntu.edu.ua/>
18. Chupyr O.M. Ekonomichni aspekty upravlinnia sotsialnym rozvytkom kolektyvu pidpriemstva : [monohrafiia] / O.M. Chupyr. – Kh. : Tymchenko A.M., 2010. – 201 s.
19. Upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom pidpriemstva v rynkovykh umovakh hospodariuvannia / R. I. Bilovol, V. M. Khomovych // Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia : Ekonomika i menedzhment. – 2015. – Vyp. 13. – S. 88–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_13_21;
20. Kachmaryk Ya.D. Efektyvnist formuvannia finansovykh resursiv pidpriemstva / Ya.D. Kachmaryk, R.I. Khutkyi // Finansy Ukrainy. – K. : Finansy, 1999. – 10. – S. 139–144.
21. Pohorelov Yu. S. Shliakhy rozvytku sotsialno-ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva / Yu. S. Pohorelov, K. A. Leiko // Ekonomika i rehion. – 2015. – 6. – S. 64–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_6_13;
22. Kibik O. M. Problemy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku transportnykh pidpriemstv Ukrainy / O.M. Kibik, Yu.V. Nakonechnyi // Aktualni problemy derzhavy i prava. – 2012. – Vyp. 67. – S. 295–300. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_67_45;
23. Mala N. T. Ekonomichniy rozvytok pidpriemstva: planuvannia ta modeliuvannia / N. T. Mala, O. V. Hrabelska // Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". – 2012. – 739 : Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku. – S. 22–28.
24. Ekonomichna entsyklopediia : u trokh tomakh. T. 3 / redkol. : S.V. Mochernyi (vid. red.) ta in. – K. : Vyd. tsentr «Akademii», 2002. – 952 s.
25. Voronkova V.H. Upravlinnia liudskymy resursamy: filosofski zasady : navch. posibnyk dlia VNZ / V.H. Voronkova, A.H. Belichenko, O.M. Popova ta in. ; red. V.H. Voronkova ; ZDIA. – K. : Profesional, 2006. – 567 s.

Рецензія/Peer review : 01.11.2017

Надрукована/Printed :23.12.2017

Рецензент: прорецензовано редакційною колегією